

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะเป็นการสรุปถึงวัตถุประสงค์การวิจัย สมมติฐานในการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย รวมไปถึงข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังมีรายละเอียดในแต่ละส่วนดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป เพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ในการเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

2. วัตถุประสงค์เฉพาะ

2.1 เพื่อเปรียบเทียบระดับการเห็นคุณค่าในตนเองระหว่างนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งเป็นกลุ่มทดลอง และนักเรียนที่ไม่ได้รับโปรแกรมซึ่งเป็นกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง

2.2 เพื่อเปรียบเทียบระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในกลุ่มทดลอง ทั้งก่อนและหลังการทดลอง

สมมติฐานในการวิจัย

1. หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองจะมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการจัดโปรแกรม

2. หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการจัดโปรแกรม

3. หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองจะมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าก่อนการทดลอง

4. หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง

การออกแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi experimental design) เป็นแบบมีกลุ่มควบคุม และมีการทดสอบก่อน และหลังการทดลอง (pretest posttest control group design)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนกิ่งเพชร เขตราชเทวี สังกัด กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2542 โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มทดลอง 1 ห้องเรียน มีจำนวน 35 คน

กลุ่มควบคุม 1 ห้องเรียน มีจำนวน 35 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีเครื่องมือที่ใช้ทั้งหมด 2 ชุดได้แก่

- 1.โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง
- 2.แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

- 1.โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองในงานวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ จำนวน 14 กิจกรรม ใช้เวลาในแต่ละกิจกรรมครั้งละ 20 นาที ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้จัดกิจกรรมตามโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองโดยใช้กรอบแนวคิดของซิคโคน (Siccone, 1995) ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow, 1987) และคูเปอร์สมิท (Coopersmith, 1984) โดยซิคคอนกำหนดองค์ประกอบของการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองว่าจะต้องประกอบด้วย

1. การพึ่งพาตนเอง
2. การพึ่งพาอาศัยกัน
3. ความรับผิดชอบต่อตนเอง
4. ความรับผิดชอบต่อสังคม

ความ ภายนอก 2	Interdependence 2	social Responsibility 4
ความ ภายใน 1	Independence 1	Personal Responsibility 3
	Experience (Internal)	Express (External)

แผนภาพที่ 4 รูปแบบการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง (Siccone, 1995 : 1)

รวมทั้งศึกษาทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพของอีริคสัน โดยเฉพาะวัยเด็ก (6 - 12 ปี) ตรงกับ ขั้นที่ 4 ความต้องการที่จะทำกิจกรรมอยู่เสมอ - ความรู้สึกด้อย (Industry v.s. Inferiority) พบว่าเป็นวัยที่เป็นรากฐานในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง (พรวนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2527 : 101) ในวัยนี้เด็กมีพัฒนาการทั้งทางร่างกายและสติปัญญา อยู่ในขั้นที่มีความกระตือรือร้น ต้องการกระทำกิจกรรม ต้องการอิสระและทำอะไรด้วยตนเอง ต้องการความรัก ความยกย่องและยอมรับในความสำคัญของตน

1.1 วัตถุประสงค์ของโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

1. วัตถุประสงค์หลัก คือ เมื่อนักเรียนได้รับโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองจะทำให้ให้นักเรียนมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นกว่าเดิม

2.2 วัตถุประสงค์ย่อย

- 2.1 นักเรียนสามารถพึ่งพาตนเองได้
- 2.2 นักเรียนสามารถช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกันได้
- 2.3 นักเรียนสามารถแสดงความรับผิดชอบต่อตนเองได้
- 2.4 นักเรียนสามารถแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมได้

1.2 การประเมินผลและเกณฑ์ในการประเมิน

ในการประเมินผลการผ่านกิจกรรมในโปรแกรมของนักเรียนในกลุ่มทดลอง ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยใช้การพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของกิจกรรมเป็นหลักเกณฑ์สำคัญ ประกอบด้วย

1. ใบงาน
2. ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของนักเรียน
3. ความคิดเห็นของผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย

โดยมีหลักเกณฑ์ในการประเมินดังต่อไปนี้คือ

1. นักเรียนร้อยละ 80 ของนักเรียนทั้งหมดสามารถทำแบบฝึกหัดตามใบงาน
ได้ถูกต้อง

2. นักเรียนร้อยละ 80 ของนักเรียนทั้งหมดให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมอยู่
ในระดับดี

1.3 การหาคุณภาพของโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

ผู้วิจัยนำโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน
พิจารณาความตรงตามโครงสร้างของโปรแกรม

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาคุณภาพของโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง
ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความเหมาะสมของกิจกรรมในโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าใน
ตนเองโดยคำนึงถึง

- 1) วัยของเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
- 2) ลักษณะเนื้อหาของกิจกรรมว่ามีความเหมาะสมและตรงตามแนวคิด
การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของซิคคอง (Siccone, 1993)หรือไม่
- 3) ความยากง่ายของกิจกรรม
- 4) ความเหมาะสมของวิธีการและอุปกรณ์ที่ใช้ในกิจกรรม เช่น ใบงาน

จากนั้นนำข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมในโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้ดีขึ้น แล้วนำกิจกรรมดังกล่าวไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเข้าใจ คำสั่ง ความเหมาะสมด้านอุปกรณ์ วิธีดำเนินการ เวลา และการใช้สถานที่ เมื่อปรับปรุงกิจกรรมในโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นแล้ว ผู้วิจัยนำโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองที่เสร็จสมบูรณ์ไปใช้กับกลุ่มทดลองได้

2 แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองฉบับนักเรียน (The Self - Esteem Inventory School Form) ของสแตนลีย์ คูเปอร์สมิธ (Stanley Coopersmith, 1984) ฉบับที่แปลและเรียบเรียงโดย ชุมพร ยงกิตติกุลและสุภาพรรณ ไตรจรัส แบบวัดการ

เห็นคุณค่าในตนเองฉบับนี้มีข้อกระทง 50 ข้อ และข้อกระทงวัดความจริงใจของผู้ตอบอีก 8 ข้อ รวมทั้งฉบับมีข้อกระทงรวมทั้งสิ้น 58 ข้อ แบบวัดแบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านตนโดยทั่วไป (General Self)
2. ด้านสังคม - เพื่อน (Social Self - Peers)
3. ด้านทางบ้าน - พ่อแม่ (Home - Parents)
4. ด้านโรงเรียน - การศึกษา (School - Academic)
5. ด้านการวัดความจริงใจของผู้ตอบ (Lie Scale)

2.1 การหาคุณภาพด้านความเที่ยง (reliability)

คูเปอร์สมิธ (Coopersmith, 1984 : อ้างถึงใน ชยาพร ลีประเสริฐ, 2536 : 48) รายงานค่าความเที่ยงของแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง ตามที่ได้มีผู้ศึกษาความเที่ยงของแบบวัดนี้ ตามตารางที่ 5 แสดงคุณภาพของแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

คูเปอร์สมิธ (Coopersmith, 1984 : อ้างถึงใน ชยาพร ลีประเสริฐ, 2536 : 48) รายงานค่าความเที่ยงของแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง ตามที่ได้มีผู้ศึกษาความเที่ยงและความตรงของแบบวัดนี้ ตามตารางที่ 4

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำแบบวัดไปทดสอบโดยใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 64 คน จากนั้นวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงแบบสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) โดยใช้สูตร Kuder - Richardson 20 (KR-20) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ .8184

4.2.4 การหาคุณภาพด้านความตรง (validity)

1) ความตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) โดย โคเคนส์ (Kokenes, 197) ทำการศึกษาโดยการตรวจสอบกับนักเรียนเกรด 4 ถึงเกรด 8 จำนวน 7,600 คน พบว่าแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองมีความตรงตามโครงสร้าง

2) หาความตรงตามสภาพ (Concurrent Validity) โดย ซิมอนและซิมอน (Simon and Simon, 1975 cited in Coopersmith, 1984) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเอง และ SRA Achievement Series กับนักเรียนเกรด 4 จำนวน 87 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .33 ($p < .01$) และคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองของนัก

เรียนกลุ่มนี้ยังมีความสัมพันธ์กับคะแนนของ Lorge Thorndike Intelligence Test โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .30

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองกับแบบประเมินการเห็นคุณค่าในตนเองจากครูและเพื่อนร่วมชั้น โดยใช้ทดสอบกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ เขตบางเขน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 64 คน พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .34 และ.41 ตามลำดับ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ระยะดังต่อไปนี้

1. ระยะเตรียมการทดลอง

1.1 การสร้างและจัดเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 1.2 ทำการติดต่อประสานงานกับโรงเรียนเพื่อขอความร่วมมือในการทำวิจัย
 1.3 สุ่มห้องเรียนเพื่อใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2 ห้องเรียน จากทั้งหมด 3 ห้อง โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้อง และกลุ่มควบคุม 1 ห้อง และในกลุ่มทดลองมีนักเรียนลาออกและขาดเรียนเกินที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ ผู้วิจัยจึงคัดรายชื่อนักเรียนในกลุ่มควบคุมออก 4 คน จาก 39 คน ทำให้มีนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 35 คน รวมทั้งสิ้น 70 คน

1.4 ให้นักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองและเก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2542 ของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกคน จากฝ่ายวิชาการของโรงเรียน

2. ระยะดำเนินการทดลอง

ในกลุ่มทดลอง ผู้วิจัยจัดกิจกรรมตามโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นจำนวน 14 กิจกรรม ครั้งละ 20 นาที รวม 15 ครั้ง โดยใช้เวลาในช่วงเช้า 8.00-8.20 น. ซึ่งผู้วิจัยทำการประเมินผลการทำกิจกรรมของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามโปรแกรม โดยการเก็บผลงานของนักเรียนตามใบงานในแต่ละกิจกรรมร่วมกับการสังเกตพฤติกรรมทำให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของนักเรียน ส่วนในกลุ่มควบคุมจะไม่ได้รับการจัดกิจกรรมซึ่งนักเรียนจะกระทำกิจกรรมตามปกติโดยครูประจำชั้น

3.ระยะหลังการทดลอง

- 1) ให้นักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมทำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง
- 2) เก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2542 ของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกคน จากฝ่ายวิชาการของโรงเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistic Package for the Social Science : SPSS for windows 9.05) วิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ทดสอบความแตกต่างของคะแนนที่ได้จากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง ด้วยการทดสอบค่าที (t-test independent)
2. ทดสอบความแตกต่างของคะแนนที่ได้จากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง ด้วยการทดสอบค่าที (t-test dependent)
3. ทดสอบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง ด้วยการทดสอบค่าที (t - test independent)
4. ทดสอบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง ด้วยการทดสอบค่าที (t-test dependent)

ผลการวิจัย

1. หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการจัดโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและนักเรียนที่ไม่ได้รับการจัดโปรแกรมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน
3. หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองมีผล

สัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองในการเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลจากการศึกษาพบว่า โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สามารถเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองได้แต่ในการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยังไม่สามารถยืนยันได้

ดังนั้นจากการทดลองใช้โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง สามารถสรุปผลการพัฒนาโปรแกรมได้ดังนี้

1.โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นโปรแกรมที่สามารถใช้ในการเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้จริง

2.จำนวนของกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างและออกแบบไว้ในโปรแกรมรวมทั้งสิ้น 14 กิจกรรม ในขั้นตอนการสร้างและทดลองใช้โปรแกรม ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงและขยายเวลาในการดำเนินกิจกรรมจำนวน 1 กิจกรรม โดยอาศัยข้อมูลจากข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิและการทดลองใช้โปรแกรมในโครงการนำร่องแล้ว ฉะนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ควรจะคงจำนวนครั้งในการดำเนินกิจกรรมตามโปรแกรมไว้ 15 ครั้งเช่นเดิม เพราะได้มีการปรับปรุงและนำไปทดลองใช้ซึ่งผลที่ได้มีประสิทธิภาพในการเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองได้เป็นอย่างดี

3.การให้นำหนักของจำนวนกิจกรรมในโปรแกรมตามรูปแบบการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองทั้ง 4 องค์ประกอบ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงและพัฒนาโปรแกรมตามแนวของโปรแกรมเดิมของซิคโคเน ดังนั้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าควรคงการให้นำหนักไว้ตามเดิม และสิ่งที่ต้องคำนึงถึงสำหรับครูหรือผู้ที่ให้นำโปรแกรมไปใช้คือ การใช้กิจกรรมในโปรแกรมควรเรียงตามลำดับชั้นขององค์ประกอบทั้ง 4 ในรูปแบบการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นไปตามลำดับขั้นและก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการนำโปรแกรมไปใช้

4.เพื่อให้โปรแกรมมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกับที่ผู้วิจัยได้นำไปใช้ ครูหรือผู้ที่นำโปรแกรมไปใช้ควรคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้คือ

4.3 ควรมีการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและเป็นกันเองระหว่างครูหรือผู้ที่นำโปรแกรมไปใช้กับนักเรียน

4.4 จำนวนนักเรียนหรือผู้วิจัยจะนำโปรแกรมไปใช้ควรจะไม่เกิน 40 คน เพราะถ้ามีนักเรียนจำนวนมากเกินไปอาจทำให้ครูดูแลนักเรียนและให้ความสนใจและเข้าใจได้ไม่ทั่วถึง

4.3 อุปกรณ์ต่างๆ ที่นำมาใช้ในโปรแกรมอาจมีการปรับเปลี่ยนได้เพื่อความเหมาะสม เช่น ภาพตัวต่อ อาจปรับเปลี่ยนเป็นภาพอื่นที่ครูหรือผู้นำโปรแกรมไปใช้ได้พิจารณาแล้วว่ามีความเหมาะสมกับวัยและความสนใจของนักเรียนในแต่ละกลุ่มได้

5. โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมที่จะใช้ในการเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนในวัยเด็ก (8-12 ปี) ถ้าครูหรือผู้ที่สนใจจะนำโปรแกรมไปใช้กับเด็กวัยอื่น ควรมีการศึกษาพัฒนาการในแต่ละวัยเพื่อปรับเนื้อหาและวิธีดำเนินการให้เหมาะสม โดยสามารถใช้หลักและโครงสร้างเดิมเป็นแนวทางในการสร้างและปรับปรุงแก้ไขได้

ดังนั้นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการนำโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ไปใช้ ผู้วิจัยจึงได้เขียนบนคู่มือการใช้โปรแกรม เพื่อให้คำแนะนำและเป็นแนวทางในการนำไปใช้ รวมถึงการพัฒนาโปรแกรมนี้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านวิชาการ

1.1 ควรมีการศึกษาระยะยาวเกี่ยวกับผลการใช้โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองที่มีต่อการเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.2 ควรมีการศึกษามลการใช้โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองที่มีต่อการเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในระดับชั้นอื่น

1.3 ควรมีการศึกษามลการใช้โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองที่มีต่อการเพิ่มคุณลักษณะอื่น ๆ เช่น ความใส่ใจทางการเรียน การมีความรับผิดชอบ เป็นต้น

2. ด้านการนำไปใช้

ครูหรือผู้ที่สนใจจะนำโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองไปใช้ต้องศึกษาคู่มือการใช้โปรแกรมให้เข้าใจเสียก่อน และควรคำนึงถึงสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองที่ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ ดังนี้คือ

2.1 ควรมีการสร้างบรรยากาศในการจัดโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองที่กระตุ้นส่งเสริมให้ผู้ได้รับโปรแกรมมีการพัฒนาตนตามโปรแกรมได้อย่างเต็มที่

2.2 ควรมีการนำโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองไปใช้ร่วมกับวิธีการอื่นๆ ในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง เช่น การฝึกทักษะการดำเนินชีวิต การแนะแนวแบบกลุ่ม เป็นต้น

2.3 ควรดำเนินกิจกรรมตามโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองอย่างต่อเนื่อง จะทำให้เกิดความคงทนของการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้รับโปรแกรม และส่งผลให้การใช้โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองมีประสิทธิภาพ